

Nr 43.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1920 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner dels med förslag till lag angående förbud i vissa fall för enskild person att besitta fast egendom, dels om utsträckt tillämpning av vissa delar av lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, dels ock om ändring i viss del av lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Närvarande: herrar von Sneidern, Westman*, Boberg*, Sigfrid Hansson, Winberg*, Magnusson i Kalmar, Carlsson i Frosterud, Nilsson i Vibberbo, Hage, Karlsson i Nynäshamn*, Magnusson i Skövde och Ödström.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft tre av herr *Lindhagen* inom första kammaren väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 135, 136 och 137.

I motionen nr 135 hemställer herr *Lindhagen*, att riksdagen ville för sin del antaga följande

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 9 saml. 2 avd. 29 häft. (Nr 43.)

L A G

angående förbud i vissa fall för enskild person att besitta fast egendom.

§ 1.

Enskild person må ej i de fall denna lag säger utan särskilt tillstånd (koncession) med äganderätt besitta fast egendom och skall, därest det oaktat förvärv äger rum, åter avhändas egendomen i den ordning nedan stadgas.

Vad sålunda stadgas äger tillämpning å besittning, uppkommen genom förvärv, efter det denna lag trätt i kraft, och återverkande tillämpning allenast på sätt i 13 § sägs.

§ 2.

Förbud enligt § 1 gäller:

1) enskild person, vilken uppenbarligen besitter fastigheten huvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsavkastningen eller i syfte att bereda sig hastig vinst genom avyttrande av gröda, fastighetens uppdelning i smärre lotter eller dylikt samt icke vid den näst efter fastighetens förvärvande infallande mantalsskrivningsförrättning i orten blivit mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som är i sambruk med densamma, eller ock därefter upphör att vara mantalsskriven å fastighet som nu sagts (*spekulationsbesittning*);

2) enskild person för fastighet, vilken, sammanlagd med annan samma person förut tillhörig fast egendom inom samma tingslag, överskjuter inom Norrland, Dalarna och Värmland 15 hektar i tomt, åker och äng, oberäknat dock avlägsen slätteräng, samt 200 hektar i skogs- och hagmark samt inom övriga riket 15 hektar i tomt, åker och äng, oberäknat avlägsen slätteräng, samt 100 hektar i skogs- och hagmark (*kumulationsbesittning*);

3) enskild person, som i själva verket huvudsakligen för annans räkning men i eget namn förvärvat fast egendom, vilken enligt 1 eller 2 mom. ovan eller enligt lagarna om förbud i vissa fall för bolag eller förening eller utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, att förvärva fast egendom icke må av huvudmannen förvärfas; så ock enskild person, som har del i ledningen av eller tjänstebefattning hos bolag, vars rörelse omfattar handel med eller utnyttjande av skog eller skogsprodukter (*bulvanbesittning*).

§ 3.

Vad i § 2 stadgas äger icke tillämpning å:

- 1) fastighet, förvärfvad genom giftorätt eller arv;
- 2) fastighet, förvärfvad genom avtal mellan skyldemän i rätt upp- och nedstigande led eller syskon eller mellan ett syskon och dennes avkomling eller mellan adoptant och adoptivbarn;
- 3) fastighet, förvärfvad från bolag eller förening;
- 4) fastighet inom till bebyggande planlagt område i stad eller enahanda område på landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas;
- 5) fastighet, som huvudsakligen är avsedd till tomt, upplagsplats eller dylikt eller utgör mindre stenbrott, mindre grus- eller lertag, mindre vattenfall, mindre torvmosse eller dylikt; och må såsom mindre vattenfall icke i någon händelse anses vattenfall, varur vid vanligt lågvatten uppenbarligen kunna uttagas mer än etthundra turbinhästkrafter, ej heller såsom mindre torvmosse anses torvmosse med en areal av mer än tjugufem hektar;
- 6) järnvägsfastighet och frälseränta.

§ 4.

1. Prövas i något fall på grund av särskilda omständigheter böra medgivas undantag från de i § 2 stadgade förbud, äge Konungens befallningshavande på ansökan därtill giva tillstånd (koncession).

2. I sagda ordning kan ock erhållas förklaring med bindande verkan, att besittning av fastighet icke är av beskaffenhet, som i 2 § sägs, så länge ej ändring i besittningen inträder, som kan föranleda tillämpning av sagda lagrum.

3. Vill någon med sin säkerhet erhålla uttrycklig förklaring, att något av de i § 3 angivna fall, för vilken lagen ej skall äga tillämpning, är för handen, må sådan förklaring kunna på ansökan med bindande verkan meddelas av Konungens befallningshavande.

§ 5.

Vid bedömande enligt § 2 mom. 1, huruvida fastighet besittes huvudsakligen för skogsavkastningens tillgodogörande eller för annat ändamål, skola i samma ägares hand befintliga genom ägostyckning eller jordavsöndring skilda områden av samma hemman betraktas såsom en fastighet.

Sedan på ansökan fastighet förklarats vara av sådan beskaffenhet, som i § 3 mom. 5 sägs, vare det gällande även vid framtida överlåtelse av fastigheten eller del därav.

§ 6.

Sådant ärende, som omförmåles i § 4 mom. 1, 2 eller 3, skall ofördröjligen företagas till avgörande och, därest bifall till ansökningen uppenbarligen är befogat, prövas utan ärendets utställande till någons hörande. Eljest bör yttrande inhämtas av kommunalnämnden inom den ort, där fastigheten är belägen, eller av person, som av kommunalstämman särskilt utsetts att bevaka det allmännas intresse i fråga om denna lags tillämpning i allmänhet eller för visst fall.

Avser ärendet tillämpning av § 2 mom. 1 eller 3, och anses för utredningen nödigt höra vittnen vid domstol, äge Konungens befallningshavande därom göra framställning hos den underrätt, där förhöret synes lämpligast kunna äga rum. Rätten utsätter tid för vittnesförhöret och meddelar övriga för förhöret nödiga föreskrifter, därvid tillfälle bör beredas fastighetens ägare att bevaka sin talan och även höra vittnen.

Anses fråga, som väckts enligt § 4 mom. 2 eller 3, tvistig och icke kunna föranleda det begärda förklarandet, utgör denna omständighet ej hinder för prövning av besittningens laglighet, på sätt denna lag i övrigt stadgar.

Konungens befallningshavande må vid ett bifall även kunna fästa villkor för betryggande, att lagens mening icke kringgås.

Den, som är missnöjd med Konungens befallningshavandes slutliga beslut i ärendet, må däröver föra klagan i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad. Har ansökningen helt eller delvis bifallits, må talan mot beslutet kunna fullföljas även av allmän åklagare inom den ort, där fastigheten är belägen, eller sådan kommunal myndighet, som ovan sägs.

§ 7.

Närmare föreskrifter rörande den utredning, som må erfordras för prövning enligt § 4, eller de villkor, vilka jämlikt § 6 må kunna fästas vid bifall till ansökning, som i förstnämnda paragraf sägs, meddelas av Konungen, som äger jämväl i övrigt meddela erforderliga föreskrifter för denna lags tillämpning.

§ 8.

Det tillkommer Konungens befallningshavande att söka vinna kännedom om fastighetsinnehav i strid mot § 2 samt att låta undersöka förhållandet.

Enahanda förpliktelse äge allmän åklagare, en var inom sitt verksamhetsområde, och åligger det denne liksom ock domhavanden, härads-skrivare samt skogsvårdsstyrelse och jordbrukskommission jämte underlydande tjänstemän att till Konungens befallningshavande inberätta, vad under deras tjänsteutövning i förberörda avseende givit anledning till anmärkning.

En var äge ock hos Konungens befallningshavande göra anmälan om fastighetsinnehav, som synes strida mot denna lag.

§ 9.

Besitter enskild person i strid mot § 2 fastighet med äganderätt och vinnes ej vederbörligt tillstånd till besittningen, skall fastigheten avyttras till någon, som är behörig att innehava densamma. Det åligger Konungens befallningshavande att efter erhållen kännedom om förhållandet förelägga ägaren viss tid, från erhållen del av föreläggandet, att sålunda avhända sig egendomen vid äventyr, att fastigheten eljest efter Konungens befallningshavandes förordnande säljes å offentlig auktion. Den förelagda tiden må, därest ej särskilda förhållanden därtill föranleda, icke överstiga sex kalendermånader.

Har ägaren förvärvat fastigheten medelst inrop å offentlig auktion för skyddande av någon sin fordran eller rättighet, varför fastigheten på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häftar; och visas sannolika skäl, att fastigheten ej kunnat utan förlust avyttras, äge Konungens befallningshavande på ansökan medgiva ytterligare anstånd med fastighetens avyttrande efter ty skäligt provas.

Överskjuter fastighet, som enligt § 2 mom. 2 ej må besittas, endast delvis den areal, vilken fastigheten må, sammanlagd med annan samma person tillhörig fastighet, innehålla, och har ej genom laga förrättning den överskjutande arealen blivit särskilt utbruten, skall hela fastigheten avyttras på sätt ovan sägs.

Å offentliga auktionen, varom förordnats, må fastigheten ej åter inropas av den, vilkens olaga besittning föranlett försäljningen, och i händelse av bulvanbesittning ej heller av det bolag, som därmed betjänats.

§ 10.

Är fastighets ägare missnöjd med Konungens befallningshavandes beslut rörande skyldighet för honom att avhända sig fastigheten, äge han rätt draga frågan under domstols prövning. Har han skriftligen i två vittnens närvaro godkänt beslutet eller underlåter han att inom trettio dagar från det beslutet delgavs honom i huvudskrift eller be-
sannad avskrift hos Konungens befallningshavande anmäla sin avsikt att söka domstol, vare berörda rätt förfallen.

Eljest må han inom nittio dagar från nämnda delgivning instämma sin talan. I sådant mål, däri stämning delgives Konungens befallningshavande eller allmänna åklagaren i orten, föres talan å det allmännas vägnar av särskilt av Konungens befallningshavande förordnat ombud. Sådän kommunal myndighet, som i § 6 omförmäles äge ock rätt att i sådant mål yttra sig och åberopa bevisning.

Har uppkommen fråga om skyldighet för någon att enligt denna lag avhända sig fastighet förklarats ej till någon åtgärd föranleda, må allmän åklagare eller omförmälda kommunala myndighet instämma saken till domstol i den ordning ovan sägs eller fullfölja talan mot domstols beslut i sådant avseende till högre rätt.

§ 11.

Har Konungens befallningshavande meddelat förordnande om fastighetens försäljning, vare det gällande, ändå att fastigheten finnes hava varit avyttrad eller sedermera avyttras.

I övrigt skall så anses samt med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som hade enligt 28 § utsökningslagen meddelats förordnande om egendomens försäljning till gäldande av fordran, som däri äger bästa förmånsrätt; och skall försäljningen ske, ändå att innehavaren av den fordran sådant bestrider.

Vad i fråga om fastighetsförsäljning och köpeskillingens fördelning nämnda lag stadgar beträffande gäldenären, skall i ärende, som nu sägs, lämpas till fastighetens ägare, och skall denne vara pliktig att betala kostnad, som ej kan i enlighet med 198 § utsökningslagen gäldas ur den försålda fastigheten.

Har saken hänskjutits till domstol enligt § 10 skall frågan om fastighetens försäljning anstå, till dess laga kraftvunnet domstolsutslag föreligger.

§ 12.

Besitter någon fastighet i strid mot § 2, må skog, torvmosse, kalkstensbrott samt grus- eller lertag icke nyttjas annorledes än till husbehov eller eljest så förfaras med egendomen, att jord eller åbyggnader försämrass eller minskas i värde.

Överträder någon vad sålunda stadgats, straffes med böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller fängelse. Värdet av det, som nyttjas annorledes än till husbehov, må ock kunna förklaras förbrutet samt skyldighet åläggas fastighetens innehavare vid verkande vite att återställa jord och åbyggnader i sitt förra skick.

Lag samma vare, beträffande straffpåföljden, om ledamot i styrelse för bolag eller förening eller den som är anställd i bolags eller förenings tjänst eller annan person deltagar i eller annorledes medverkar till, att förbud för bolags, förenings eller utländskt fastighetsförvärv kringgås, på sätt i § 2 mom. 3 sägs, eller om någon eljest medverkar till annan bulvanbesittning i strid mot nämnda lagrum.

Allmän åklagare äge föra talan i mål som ovan sägs, där ej Konungens befallningshavande finner lämpligast förordna särskild åklagare.

Ej må straff, som ovan är stadgat, tillämpas, om förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

Av böter och viten, som utdömas enligt denna lag, tillfalla hälften kronan och hälften åklagaren. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

§ 13.

Denna lag träder genast i kraft och gäller provisoriskt tills vidare intill den 1 oktober 1921.

Lagen skall dessutom hava återverkande (retroaktiv) tillämpning

1) på alla i § 2 avsedda fastighetsinnehav, som grunda sig på förvärv efter den januari 1919, då jordkommissionens betänkande i fråga om utsträckt koncession för förvärv av fast egendom avlämnats;

2) därutöver, såvitt rör besittningshavares skyldighet att avhända sig fastighet vid äventyr av tvångsförsäljning, på alla bulvaninnehav för bolags, förenings eller utländsk medborgares räkning jämligt § 2 mom. 3, grundade å förvärv, efter det de särskilda lagarna den 4 maj 1906, den 10 maj 1912 och den 2 maj 1917 rörande förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom och den 30 maj 1916 om enahanda förbud för utlänning trätt i kraft.

Herr *Wohlin* har i huvudsak instämt i yrkandet i förevarande motion i enlighet med en av honom vid av jordkommissionen den 28 januari 1920 avgivet betänkande med förslag till lag angående inskränkning under viss tid i bolags och förenings rätt att förvärva fast egendom i södra och mellersta Sverige fogad reservation.

I motionen nr 136 yrkas, att riksdagen för sin del vill antaga följande

Lag

angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Vad i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den 4 maj 1906 med därtill senare gjorda tillägg är stadgat, skall med undantag för vad i lagens 3 § föreskrives, äga tillämpning även på övriga delar av riket.

Denna lag äger tillämpning på förvärv, tillkommet efter den 23 januari 1919, samt gäller tillsvidare intill den 1 oktober 1921.

I motionen nr 137 yrkar slutligen herr *Lindhagen*, att riksdagen ville för sin del antaga följande

Lag

angående provisorisk ändring i viss del av lagen den 4 maj 1906 med därtill senare gjorda tillägg rörande förbud för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Vad i 3 § av lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den 4 maj 1906 med därtill senare gjorda tillägg är stadgat, skall tillsvidare upphöra att gälla.

Denna lag äger tillämpning på förvärv, tillkommet efter den 23 januari 1919, samt gäller tillsvidare intill den 1 oktober 1921.

Rörande motiveringen till ifrågavarande yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottet.

I uppdraget för den i januari 1919 tillsatta jordkommissionen ingick bland annat att verkställa utredning rörande omfattningen av bolags jordförvärv och enskilda personers större jordinnehav särskilt i mellersta och södra delarna av riket samt i vad mån berörda jordför-

värv i olika avseenden kunde anses verka avsevärt till men för jordbrukets utveckling och ortsbefolkningens berättigade intressen ävensom avgiva de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. I det angående kommissionens tillsättande förda statsrådsprotokollet har kommissionens uppdrag i denna del närmare angivits vara att utreda, vilka medel över huvud kunde befinnas lämpliga och erforderliga för att bevara jorden i den verkligt jordbruksidkande befolkningens hand.

Den 22 januari 1920 har kommissionen såsom ett första resultat av den utredning, kommissionen uti ifrågavarande ämne verkställt, framlagt förutnämnda betänkande med förslag till lag angående inskränkning under viss tid i bolags och förenings rätt att förvärva fast egendom i södra och mellersta Sverige.

Vidare har kommissionen den 9 mars 1920 avgivet betänkande med förslag till lag om åtgärder till upphävande av bulvanförhållande i fråga om fastighet. Sistnämnda förslag åsyftar att förhindra kringgående av bestämmelser om inskränkning i bolags och förenings rätt att förvärva fast egendom.

De yrkanden, herr Lindhagen framställt uti förevarande motioner, återfinnas i av honom vid jordkommissionens förstnämnda betänkande avgiven reservation.

Då, enligt vad utskottet har sig bekant, Kungl. Maj:t ännu icke hunnit avsluta prövningen av jordkommissionens omförmälda förslag samt proposition i ämnet förty icke kommer att framläggas för innevarande riksdag, anser utskottet det icke vara lämpligt att i anledning av enskild reservants motionsvis framställda förslag vidtaga lagstiftningsåtgärder på ett område, som är av så genomgripande betydelse som det ifrågavarande, utan anser att riksdagen bör lämnas tillfälle att intaga sin ställning till frågan på grund av det förslag, som från Kungl. Maj:ts sida kan förväntas bliva framlagt vid kommande riksdag.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 maj 1920.

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL VON SNEIDERN.